

El Pantanet de la coma

Tot just passada la font de la coma, veurem que el camí es bifurca. Ens hem de desviar un moment del nostre itinerari. Si seguim l'opció de la dreta, ens conduirà fins a una bassa artificial que s'omple a partir del torrent de Binifaldó, coneguda com el Pantanet de la coma. Es va construir amb cendres, convenientment cobertes i impermeabilitzades, i s'empra per extingir incendis.

A la bassa hi trobam una important colònia de granots (*Pelophylax perezi*), i si anam amb compte els podem veure sobretot a la primavera i a l'estiu ocupant-ne les voreres. Al més petit senyal de perill, els granots se submergeixen fent un *plop* característic. El granot és l'amfibi més abundant i està a les Illes Balears, ja que pels seus costums diürns, renouers i gregaris no passen desapercebuts. Són de color verd o terrós, i fins i tot el color pot variar en un mateix individu amb el temps. Tenen la pell llisa i els membres llargs, els quals li faciliten el fet de desplaçar-se a grans bots.

El Pantanet de la coma (Gràcia Salas)

Granot (Sebastià Torrens)

Fer carbó a la sitja

Retornam a la font i, a partir del refugi de la coma, el camí inicia una pujada i l'alzinar comença a ser dominant. No fa gaires d'anys, amb l'elaboració del carbó als alzinars s'aprofitava en gran manera la llenya. Els rotlles de sitja que podeu veure a mà dreta després d'uns revolts són la petjada dels carboners. Asseguts al costat d'aquestes dues sitges i la barraca, ens podem imaginar com era temps enrere aquest indret. La descripció feta a final del segle XIX per l'arxiduc Lluís Salvador en el seu *Die Balearen* ens ajudarà a viatjar al passat:

Des de molt lluny es descobreixen, enmig de la solitud del bosc, les piles fumejants on es carbonitza l'alzina. És un treball dur i pesat. Els seus rostres groguencs pel cansament i negres pel carbó produeixen una visió fantasmagòrica. Quan els observes en la foscor de la nit, vigilant com cremen les seves sitges, és fàcil imaginar-los com si fossin esperits malignes, fent el seu treball infernal. Però quan t'hi atraques, sempre ets rebut amb un somriure...

Els carboners passen tot l'estiu al bosc: primer per esbrancar o talar els arbres; després, per tragar la llenya cap a la sitja, compondre-la i formar la pila, carbonitzar-la i davallar el carbó obtingut. Per poder viure tant de temps en la solitud del bosc es construeixen una barraca amb brancatge cobert de càrritx. Així passen llargs mesos duent una vida semisalvatge.

Sitja de carboner i barraca al fons (Gràcia Salas)

Fer carbó a la sitja

Descobrim els mamífers a través de les seves petjades

Per aquests indrets, encara que sigui difícil, si no feim gaire renou podem veure alguns dels mamífers carnívors de la zona: el mostel (*Mustela nivalis*) o el mart (*Martes martes*). Ambdós mustèlids tenen un cos allargat amb pèl curt i coloració variable, segons l'espècie. El mostel habita sobretot en zones agrícoles com oliverars amb presència de marges o caramulls de pedres, on fa les seves llogueres. En canvi, el mart és una espècie més pròpia de les zones muntanyoses, tot i que en els darrers anys està patint una forta expansió cap a l'interior i sud de l'illa. En ocasions, malgrat que no els puguem observar, en podem constatar la presència a partir dels seus excrements, que solen deixar als camins per on passam. Els col·loquen estratègicament, de manera que si uníssim tots els punts on s'ubiquen es delimitarien els territoris dels mascles dominants i, mitjançant els senyals olfactius que desprenen, es comunicaria a la resta de membres de l'espècie que aquell territori ja està ocupat.

Mart (Sebastià Torrens)

Els Sivellins de Binifaldó

A mesura que pujam, l'alzinar s'aclareix per acabar en uns antics camps de conreu d'oliveres, on veureu les cases de Binifaldó entre el puig Tomir i la moleta de Binifaldó. Aquest camp se'l coneix com els Sivellins de Binifaldó, fent referència a la casta d'olivera que hi ha sembrada. Aquesta olivera té la característica de fer l'oliva molt bona, i encara que sigui relativament petita, és de gust exquisit; però a l'hora de treure'n oli, el rendiment és molt baix.

No ens torbam a arribar al camí vell de Lluc a Pollença, on giram a la dreta per anar en direcció a les cases de Binifaldó. Abans d'arribar-hi, veurem a la dreta del camí l'alzina d'en Pere, un arbre catalogat com a singular que durant més de 500 anys ha ofert la seva bona ombra a treballadors, a caminants i, avui, a excursionistes.

Just passada l'alzina podem contemplar una bona panoràmica d'algunes de les muntanyes més representatives de la Serra; d'esquerra a dreta, identifiquem el puig d'en Galileu, el puig de Massanella, el Puig Major, el puig Roig, el puig Budell i, finalment, el puig Caragoler de Femenia.

Retornam al punt de partida pel mateix camí, gaudint, ara ja de baixada, dels diferents ambients que hem descobert en aquest itinerari.

Textos i fotografies: Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat

Els Sivellins de Binifaldó (Gràcia Salas)

(Gràcia Salas)

Els Sivellins de Binifaldó

Camí de la coma de Binifaldó

Imprès a amajp.esment - DL: PM-775-2010

Disseny: Ludmila Rivacoba

Descobrim els mamífers

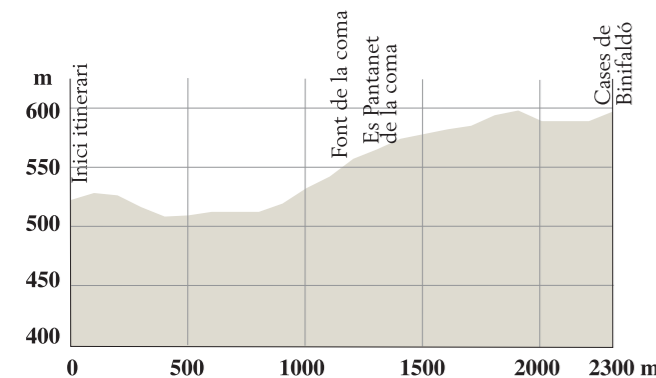
Govern de les Illes Balears
Conselleria de Medi Ambient
i Mobilitat

Obra Social "la Caixa"

Passejant pel camí de la coma de Binifaldó coneixereu tres dels hàbitats més representatius del Paratge natural de la Serra de Tramuntana: el pinar, l'alzinar i l'oliverar. El camí comença en un pinar, obert i assolat, amb un sotabosc ric i abundant; després entra dins l'alzinar, més ombrívol i humit, i acaba a l'oliverar de Binifaldó.

Dificultat: baixa. Passada la font de la coma hi trobareu un poc de pendent. Distància per recórrer: 4.600 m (anada i tornada). Durada: poc més de dues hores. L'itinerari s'ha de fer a peu.

Centre d'Educació Ambiental de Binifaldó (Gràcia Salas)

De l'àrea recreativa a la font de la coma

L'itinerari comença a l'àrea recreativa de Menut II, a l'altura del quilòmetre 16,4 de la carretera Ma-10 d'Andratx a Pollença, a l'esquerra de la carretera si anau en direcció Lluc-Pollença. Un cop que som a l'àrea recreativa i situats de cara a la carretera, ens hem de dirigir cap a la dreta per anar a cercar un pont. Passam per davall del pont a l'altre costat de la carretera. Cal que ens fixem que a mà esquerra comença un camí de terra ample: és l'inici del camí de la coma.

Seguim aquest camí en un entorn vegetal obert dominat per pins. Els pinars tenen un ric estrat arbustiu, on, a més de la mata (*Pistacia lentiscus*), criden l'atenció espècies que tenen una floració plena de color i d'aromes. Hi abunda l'estepa llimonenca (*Cistus monspeliensis*), de fulles estretes i aferradisses; el xiprell (*Erica multiflora*), de flors rosades en forma de campana, i l'inconfusible romaní (*Rosmarinus officinalis*).

Xiprell (Vicenç Sastre)

Pont (Gràcia Salas)

Murta i, a baix, mata (Gràcia Salas)

Estepa llimonenca (Vicenç Sastre)

I si ens deixam guiar per l'olfacte, segur que reconeixem un dels arbusts més emblemàtics de la cultura mediterrània, la murta (*Myrtus communis*), emprada pels grecs com a símbol d'amor i pau. El nom de *Myrtus* deriva del grec *myran*, que significa 'perfum', perquè tant les fulles com les flors blanques de principi d'estiu són molt aromàtiques.

La font de la coma de Binifaldó

El camí arriba a una bifurcació on veurem la font de la coma. És un exemple de font de mina, una galeria de captació d'aigua que té el seu origen en els *qanats* construïts pels musulmans, que visqueren en aquestes terres en temps de l'antiga *Mayūrqa*. El topònim Binifaldó marca clarament l'existència d'una alqueria islàmica, si ens atenem al prefix àrab *bini-*. La seva etimologia seria Beni Haldun, 'fills de Haldun'.

En un clima com el de Mallorca, on les èpoques de sequera són prou importants, la necessitat d'obtenir aigua i emmagatzemar-la era i és de vital importància. Per això, a la Serra, hi són bastant comunes les construccions per obtenir aigua. Es comença perforant una mina amb un pendent adient per poder trobar l'aqüífer o ull de la font. Aquest es protegeix amb una paret i es cobreix amb lloses o amb una volta de pedra en sec. La seva principal missió consisteix a aguantar el terreny dels voltants i de damunt per garantir que la font no es cobreixi de terra i que l'aigua no surti a l'exterior. La mina és la part més important de la construcció, ja que és el nexa d'unió entre l'ull de la font i l'exterior. La fondària de la galeria per captar aigua depèn de la distància on es trobi l'ull de la font. Cal que tinguem en compte que l'aigua d'aquesta font no és potable.

Hi veis una piqueta? A les fonts hi solia haver una pica per abeurar el bestiar. I si hi havia prou aigua, es construïa una canaleta de test, de pedra o d'obra que conduïa l'aigua fins a un safareig.

Font de la coma (Gràcia Salas)

La font de la coma de Binifaldó

